

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕАТРУ, КІНО
І ТЕЛЕБАЧЕННЯ ІМЕНІ І. К. КАРПЕНКА-КАРОГО**

**БОГОМАЗОВ ПЕТРО ДМИТРОВИЧ
СПЕЦІАЛЬНИЙ КУРС
«СЦЕНІЧНЕ СВІТЛО У СУЧАСНІЙ СЦЕНОГРАФІЇ: ТЕОРІЯ,
АНАЛІЗ, ПРОЄКТНА ПРАКТИКА»**

Методична розробка за тематикою творчого мистецького проєкту

Творчий керівник:
Неупокосв Руслан Валентинович,
професор, заслужений діяч мистецтв України

Науковий консультант:
Ржевська Майя Юріївна,
доктор мистецтвознавства, професор

КИЇВ – 2026

Анотація. Спеціальний курс «Сценічне світло у сучасній сценографії: теорія, аналіз, проєктна практика» спрямований на ознайомлення здобувачів вищої мистецької освіти з сучасними підходами до осмислення сценічного світла як одного з ключових чинників формування сценічного простору. Курс розглядає світло не лише як технічний засіб освітлення сцени, а як повноцінний компонент сценографічного мислення, здатний організовувати простір, формувати атмосферу, створювати сценічні образи, впливати на глядацьке сприйняття та вступати у взаємодію з тілом актора, об'єктами, матеріалами й технічними системами вистави.

Теоретична частина курсу охоплює основні підходи до розуміння сценографії як просторово-часової системи театральної події, зокрема у контексті постдраматичного театру, перформативної теорії, семіотики, феноменології сценічного сприйняття та сучасних досліджень сценографії. Окрема увага приділяється поняттям світлової драматургії, світлової партитури, світлового стану, світлового переходу, режиму видимості та взаємодії світла з матеріальними і нематеріальними компонентами сценічного середовища.

Практично-аналітична частина курсу передбачає розбір світлових рішень у сучасних театральних постановках, аналіз взаємодії світла зі сценічним простором, тілом актора, костюмом, об'єктом, звуком і глядацьким сприйняттям, а також розробку власної світлово-сценографічної концепції окремої сцени або фрагмента вистави. Курс орієнтований на вироблення навичок застосування світла у власному сценографічному проєкті. Здобувачі опановують принципи роботи зі світлом як із матеріалом простору: визначають світловий образ, режими видимості, взаємодію світла з об'єктом, тілом актора, костюмом і технічними засобами сцени, а також розробляють коротке обґрунтування світлово-сценографічної концепції.

Курс розрахований на здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань галузі знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»,

спеціальність В6 «Перформативні мистецтва» та 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 026 «Сценічне мистецтво».

Тривалість курсу – один семестр.

Мета курсу - надати здобувачам знання про сучасні теоретичні та практичні підходи до сценічного світла як компонента сценографії. Курс спрямований на формування здатності застосовувати сценічне світло як повноцінний компонент сценографічного мислення: використовувати його для формування сценічного простору, створення образної структури вистави, організації глядацької уваги, взаємодії з тілом актора, костюмом, об'єктом, матеріалом і технічними системами сцени.

Здобувачі повинні **знати**:

- основні етапи переосмислення сценічного світла у сценографії XX-XXI століть;
- базові підходи до розуміння сценографії як просторово-часової системи театральної події;
- роль сценічного світла у постдраматичному, перформативному та візуально орієнтованому театрі;
- поняття світлової драматургії, світлової партитури, світлового стану та світлового переходу;
- основні принципи взаємодії світла з простором, тілом актора, костюмом, об'єктом, фактурою, кольором і сценічною атмосферою;
- семіотичні, феноменологічні та перцептивні аспекти сценічного світла;
- способи аналізу світлового рішення вистави як частини сценографічної концепції;
- принципи побудови світлово-сценографічної концепції окремої сцени або вистави.

Здобувачі повинні **вміти**:

- аналізувати сценічне світло як складову сценографічного рішення вистави;
- визначати функції світла у формуванні простору, атмосфери, композиції та сценічного образу;
- розрізняти технічну, композиційну, смислову, перформативну та перцептивну функції світла;
- описувати світлову партитуру вистави через послідовність світлових станів і переходів;
- застосовувати сценічне світло як компонент сценографічного рішення вистави;
- формулювати концепцію світлового рішення окремої сцени;
- обґрунтовувати роль світла у сценографічній структурі вистави;
- проектувати взаємодію світла з тілом актора, костюмом, фактурою, кольором і сценічним рухом;
- розробляти світлову партитуру окремої сцени або фрагмента вистави, визначаючи типи приладів, інтенсивність, напрям, кут, форму променя, температуру, колір і ритм світлових змін;
- формулювати світловий образ сцени або вистави відповідно до драматургічного матеріалу та режисерського задуму;
- визначати, які технічні засоби світла потрібні для реалізації сценографічної ідеї;
- створювати короткий письмовий опис або презентацію світлово-сценографічної концепції.

ПИТАННЯ СПЕЦКУРСУ

РОЗДІЛ 1. СЦЕНІЧНЕ СВІТЛО У СУЧАСНІЙ СЦЕНОГРАФІЇ: ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ

ТЕМА I. Сценографія як просторово-часова система вистави

- 1.1. Від декораційного оформлення до сценографічного мислення.
- 1.2. Простір, час, тіло актора, об'єкт і світло як компоненти сценографічної системи.
- 1.3. Сценографія як спосіб організації сценічного досвіду.

ТЕМА II. Розвиток сценічного світла у XX столітті: від технічного засобу до формотворчого чинника

- 2.1. А. Аппія: світло як пластичний і формотворчий елемент сцени.
- 2.2. Вплив розвитку освітлювальних технологій на зміну функцій сценічного світла.
- 2.3. Світло, технічний апарат сцени і відкрита театральність: від ілюзії до критичної дистанції.

ТЕМА III. Світло у сучасному театрі: візуальна драматургія і перформативний простір

- 3.1. Постдраматичний театр і самостійність візуально-просторових компонентів вистави.
- 3.2. Роберт Вілсон: світло як організація сценічного часу, ритму і композиції.
- 3.3. Світло, цифрові технології, тіло актора і глядацьке сприйняття у сучасній сценографії.

РОЗДІЛ 2. СВІТЛО ЯК СИСТЕМА ЗНАКУ, ДІЇ ТА СПРИЙНЯТТЯ

ТЕМА IV. Семіотика сценічного світла

4.1. Світло як носій сценічного значення.

4.2. Світловий образ, символ, атмосфера і відкритість інтерпретації.

ТЕМА V. Феноменологія світла і режими видимості

5.1. Світло, простір і тілесне сприйняття.

5.2. Температура, інтенсивність, колір, тінь і глибина як чинники глядацького досвіду.

ТЕМА VI. Світлова драматургія і світлова партитура вистави

6.1. Світловий стан, сус, світловий перехід.

6.2. Світло як організація простору в часі.

РОЗДІЛ 3. СВІТЛО У ПРОЄКТНІЙ ТА АНАЛІТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ СЦЕНОГРАФА

ТЕМА VII. Аналіз світлового рішення вистави

7.1. Світло як композиційний, просторовий і смисловий чинник.

7.2. Взаємодія світла з актором, костюмом, об'єктом і матеріалом.

ТЕМА VIII. Світло і технічні системи у сценографічному рішенні

8.1. Видимість техніки, відкритий театральний апарат і неілюзорні режими сцени.

8.2. Світло, механіка, медіа, дим, вітер та інші сценічні технології як компоненти образної системи.

ТЕМА IX. Розробка світлово-сценографічної концепції сцени

9.1. Аналіз драматургічного матеріалу і пошук світлового образу.

9.2. Опис світлової партитури, просторової структури і взаємодії з виконавцем.

ТЕМА X. Підсумкова аналітично-проектна робота

10.1. Письмове обґрунтування світлово-сценографічного рішення.

10.2. Презентація концепції світла у виставі як чинника формування сценічного простору.

Форми навчання

Теоретичне лекційне навчання, практичні заняття та самостійна робота.

Тематика практичних занять

1. Аналіз сценічного світла як компонента сценографічного рішення вистави: визначення просторових, композиційних, атмосферних і смислових функцій світла.
2. Робота зі світлом як засобом формування сценічного простору: виділення зон, створення глибини, зміна масштабу, напрямку уваги та режимів видимості.
3. Взаємодія світла з тілом актора, костюмом, об'єктом і матеріалом: силует, фактура, колір, тінь, відблиск, приховування і виявлення сценічної форми.
4. Розробка світлової партитури сцени: послідовність світлових станів, переходів, зміна температури, інтенсивності, кольору, ритму та просторової дії світла.
5. Створення світлово-сценографічної концепції фрагмента вистави: вибір драматургічного матеріалу, формулювання світлового образу, визначення технічних засобів і письмове обґрунтування рішення.

Питання до самостійної роботи

1. Проаналізувати світлове рішення обраної вистави та визначити, як світло впливає на формування сценічного простору.
2. Підготувати короткий письмовий аналіз однієї сцени з погляду світлової партитури: світлові стани, переходи, інтенсивність, температура, колір, ритм змін.
3. Обрати драматургічний фрагмент і сформулювати можливий світловий образ сцени відповідно до її теми, атмосфери та просторової логіки.
4. Розробити опис взаємодії світла з одним сценографічним елементом: тілом актора, костюмом, предметом, матеріалом або технічним об'єктом.
5. Підготувати коротке обґрунтування світлово-сценографічної концепції окремої сцени з урахуванням режисерського задуму, простору, акторської дії та глядацького сприйняття.

Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю

1. У чому полягає відмінність між сценічним світлом як технічним засобом і світлом як компонентом сценографічного мислення?
2. Як змінилося розуміння сценографії від декораційного оформлення до просторово-часової системи вистави?
3. Яку роль відіграє А. Аппія у переосмисленні сценічного світла як формотворчого елемента сцени?
4. Як розвиток освітлювальних технологій вплинув на функції сценічного світла у театрі XX-XXI століть?
5. Що таке світлова драматургія, світлова партитура, світловий стан і світловий перехід?
6. Як сценічне світло може формувати простір, глибину, масштаб і композиційний центр сцени?
7. Яким чином світло взаємодіє з тілом актора, костюмом, фактурою, кольором і сценічним об'єктом?

8. У чому полягає семіотична функція сценічного світла як носія значення у виставі?
9. Яку роль відіграє сценічне світло у виставах Роберта Вілсона як засіб організації сценічного часу, ритму, композиції та візуальної драматургії?
10. Які етапи передбачає створення світлово-сценографічної концепції окремої сцени або фрагмента вистави?

Рекомендована література

Обов'язкова:

1. Ільницька О., Ільницький В. Дигітальні технології сучасного сценічного мистецтва: семіотика освітлення. *Мистецтвознавчі записки*: зб. наук. праць. 2020. Вип. 38. С. 196-200.
2. Паві П. *Словник театру* / пер. з фр. М. Якуб'як. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 640 с.
3. Триколенко С. *Українська сценографія кінця ХХ – початку ХХІ ст.: основні тенденції розвитку та авторські позиції* : автореферат канд. мистецтвознавства : 26.00.01 / АН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Київ, 2016. 18 с.
4. Abulafia Y. *The Art of Light on Stage: Lighting in Contemporary Theatre*. London ; New York : Routledge, 2015. 272 p.
5. Appia A. *Music and the Art of the Theatre* / trans. by R. W. Corrigan, M. D. Dirks ; foreword by L. Simonson ; ed. by B. Hewitt. Coral Gables : University of Miami Press, 1962. 221 p.
6. Arnheim R. *Art and Visual Perception: A Psychology of the Creative Eye*. Expanded and revised ed. Berkeley; Los Angeles: University of California Press; London : University of California Press, Ltd., 1974. 508 p.
7. Aronson A. Postmodern Design. *Theatre and Performance Design: A Reader in Scenography* / ed. by J. Collins, A. Nisbet. London; New York : Routledge, 2010. P. 145-153.

8. Baugh C. *Theatre, Performance and Technology: The Development and Transformation of Scenography*. 2nd ed. London : Palgrave Macmillan, 2013. 285 p.
9. *Contemporary Performance Lighting: Experience, Creativity and Meaning* / ed. by K. Graham, S. Palmer, K. Zezulka. London : Bloomsbury Methuen Drama, 2023. 288 p.
10. Fischer-Lichte E. *The Transformative Power of Performance: A New Aesthetics* / trans. by S. I. Jain. London ; New York : Routledge, 2008. 240 p.
11. Graham K. *Scenographic Light: Towards an Understanding of Expressive Light in Performance* : PhD thesis / University of Leeds. Leeds, 2018. 248 p. URL: <https://etheses.whiterose.ac.uk/id/eprint/20414/> (дата звернення: 18.05.2026).
12. Holmberg A. *The Theatre of Robert Wilson*. Cambridge : Cambridge University Press, 1996. 229 p.
13. Lehmann H.-T. *Postdramatic Theatre* / translated and with an introduction by K. Jürs-Munby. Abingdon ; New York : Routledge, 2006. 224 p.
14. McKinney J., Butterworth P. *The Cambridge Introduction to Scenography*. Cambridge : Cambridge University Press, 2009. 238 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511816963>
15. Palmer S. A “Choréographie” of Light and Space: Adolphe Appia and the First Scenographic Turn. *Theatre and Performance Design*. 2015. Vol. 1, No. 1-2. P. 31-47. DOI: <https://doi.org/10.1080/23322551.2015.1024975>
16. *Theatre and Performance Design: A Reader in Scenography* / ed. by J. Collins, A. Nisbet. New York : Routledge, 2010. 432 p.

Додаткова:

1. Бевзюк-Волошина Л. Сценограф чи режисер: пріоритет авторства в сучасному театрі. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2014. Вип. 15. С. 64-71.

2. Бевзюк-Волошина Л. Зміна візуальної домінанти у виставах постмодерністського (постдраматичного) театру України (2000-2010 рр.). *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2015. Вип. 16. С. 47-55.
3. Богомазов П. Особливості побудови атмосфери в постдраматичному театрі. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2024. № 35. С. 121-128. DOI: <https://doi.org/10.34026/1997-4264.35.2024.318069>
4. Богомазов П. Сценічне світло як трюк: сенсотворчий потенціал у театральній виставі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2026. Вип. 97, т. 1. С. 99-105. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/97-1-14>
5. Богомазов П. Сценічне світло як сценографічний інструмент роботи з нетеатральним простором. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2026. № 38. С. 40–46. DOI: <https://doi.org/10.34026/1997-4264.38.2026.361085>
6. Веселовська Г. *Український театральний авангард*. Київ : Фенікс, 2010. 368 с.
7. Владимірова Н. *Західноєвропейський театр у динаміці культуротворчого процесу межі XIX-XX століття*. Київ : Щек, 2008. 295 с.
8. Клековкін О. *Theatrica: лексикон*. Київ : Фенікс, 2012. 800 с.
9. Клековкін О. *Mise en scène: Ідеї. Концепції. Напрями* / Ін-т проблем сучас. мистец. НАМ України. Київ : Фенікс, 2017. 800 с.
10. Коваленко О. Методологічні та філософські засади режисури «візуального театру». *European Science*. 2022. № 3(sge08-03). С. 135-156. DOI: <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2022-08-03-002>
11. Островерх О. *Еволюція просторових систем українського драматичного театру: типи організації, функції, людина (від натуралізму до авангарду)* : дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ, 2007. 186 с.

12. Попова О. В. Дизайн сценічного простору в сучасному українському театрі : дис. д-ра філософії : 022 Дизайн. Київ : Київський національний університет культури і мистецтв, 2023. 241 с.
13. Aronson A. *Looking into the Abyss: Essays on Scenography*. Ann Arbor : The University of Michigan Press, 2005. 236 p.
14. Aronson A. The Dematerialization of the Stage. *The Disappearing Stage: Reflections of the 2011 Prague Quadrennial* / ed. by A. Aronson. Prague : Arts and Theatre Institute, 2012. P. 86-95.
15. Barthes R. *Mythologies* / trans. by A. Lavers. New York : Farrar, Straus and Giroux, 1972. 164 p.
16. Barthes R. *Image - Music - Text* / trans. by S. Heath. London : Fontana Press, 1977. 220 p.
17. Brook P. *The Empty Space*. 1st Touchstone ed. New York : Simon & Schuster, 1996. 141 p.
18. Derrida J. Structure, Sign, and Play in the Discourse of the Human Sciences. *Writing and Difference* / trans. by A. Bass. Chicago : University of Chicago Press, 1978. P. 278-293.
19. Eco U. *The Open Work* / trans. by A. Cancogni. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1989. 320 p.